

IV. EĞİTİM ALANINDAKİ İNKILÂPLAR

Eğitim, pek çok tanımı yapılabilen bir kavramdır. Hedefi ve konusu insan olan eğitim, kısaca insan yetiştirme sanatı olarak ifade edilebilir. Bu ise ancak sistemli bir eğitim sayesinde gerçekleşir. Bu yüzdendir ki, eğitim sistemlerinin değişen ve gelişen zamana ayak uydurması ve sürekli kendini yenilemesi gerekir. Bu yapılmadığı takdirde toplumun geri kalması kaçınılmaz hale gelir.

Cumhuriyet Öncesi Eğitim Sistemi

Selçuklularda ve diğer İslam ülkelerinde olduğu gibi Osmanlı Devleti'nde de genelde dine dayanan bir eğitim sistemi vardı. Bu dönemdeki eğitim kurumları çoğunluğu vakıf kuruluşu olan halk çocuklarına mahsus parasız sıbyan okulları ve medreseler ile devletin üst kademelerine yüksek idareci yetiştiren Enderun Mektebi (Saray Okulu) idi. Bu kurumlar başlangıçta ihtiyacı karşılayan ve devrin bilimsel gelişmelerini takip eden kurumlar iken, zamanla bu özelliklerini kaybettiler.

17.Yüzyılın sonlarından itibaren batı karşısında ilk toprak kayıplarına uğrayan Osmanlı Devletinde bazı yenilik hareketlerine girişildi. İlk yenilikler başlangıçta yenilginin de etkisiyle orduda başlamış ve bu alanda batılı anlamda askeri okullar açılmıştı. Gerilemenin devam etmesi üzerine batının üstünlüğünün kabul edilmeye başlandığı 19.yüzyıldan itibaren eski eğitim kurumlarının yanı sıra diğer alanlarda da çeşitli seviyelerde modern mektepler açıldı. Bunlar Rüştîye, İdadi ve Sultani adında orta dereceli okullarla, Tıbbiye (1827), Harbiye (1834), Mülkiye (1859) ve Darülfünûn (1863) gibi yüksek okullardı. Bu durum ülkede mektep-medrese ikiliğini meydana getirdi. Ülkede ayrıca, azınlık (Rum, Ermeni, Yahudi) ve yabancı devletler tarafından açılan misyoner okulları da faaliyetlerini sürdüren okullar arasındaydı. Farklı din, dil ve kültüre dayalı programlarla farklı zihniyette nesillerin yetişmesine yol açan bu kozmopolit eğitim sistemi, Cumhuriyet dönemine kadar devam etmiştir.

Atatürk Dönemi Milli Eğitim Politikası

Milli Mücadele hareketinin başarıyla sonuçlanmasından sonra Türk toplumunu çağdaş medeniyet seviyesine ulaştırmayı isteyen Atatürk, bu amacını gerçekleştirmek için ülkede köklü inkılâp hareketlerine girişti. Bu hareketleri engelleyecek her şeyin ortadan kaldırıldığı bu dönemde, hedef alınan ana düşünce milli, çağdaş ve laik bir toplum meydana getirmektir. Bütün bunlar ise ancak milli bir eğitim sayesinde gerçekleşebilirdi. Eğitimin önemini 1924 yılında Samsun'da öğretmenlere hitaben yaptığı bir konuşmasında : "Terbiyedir ki, bir milleti ya hür, müstakil, şanlı, ali bir heyeti içtimaiye halinde yaşatır, ya bir milleti esaret ve sefaletle terkeder" sözleri ile belirten Atatürk, eğitimin temel amacını da Türkiye'nin milli varlığının geleceğinin korunması olarak değerlendirmiştir. Bundan dolayıdır ki, 1920'lerden ölümüne kadar gerek TBMM'nde gerekse çeşitli

öğretmen topluluklarına hitaben yaptığı konuşmalarında Atatürk, en fazla eğitimin milliliği üzerinde durmuştur. Milli Mücadelenin kazanılmasında etkili olan milli birlik ve milli şuur anlayışı yeni devletin eğitim politikasının da esasını oluşturdu. Zira, Osmanlı'dan farklı olarak üniter milli bir devlet olarak kurulan Cumhuriyet'in eğitim politikası da milli olmalıydı. Bu konu ile ilgili olarak, daha milli mücadelenin devam ettiği yıllarda 1921'de Ankara'da milli bir eğitim programının oluşturulması amacıyla Maarif Kongresi toplandı. Atatürk kongrenin açılışında yaptığı konuşmasında, önceki eğitim sistemini eleştirerek, ülkenin geri kalmasında oynadığı role dikkatleri çektikten sonra, yeni devletin eğitim politikasının Osmanlı'daki gibi gayr-i milli olmayıp, doğu ve batı tesirlerinden uzak milli bir politika olacağını vurgulamıştır. Cumhuriyet ile beraber milli eğitimin amacı, milli egemenlik ve tam bağımsızlık ilkelerini benimsemiş, milli birlik ve bütünlüğe önem veren nesillerin yetiştirilmesi olarak belirlenmiştir. Bunu 1922'de Meclis'te yaptığı bir konuşmasında Atatürk şöyle ifade etmiştir: *"...yetişecek çocuklarımıza ve gençlerimize görecekleri tahsilin hududu ne olursa olsun en evvel ve herşeyden evvel Türkiye'nin istiklaline kendi benliğine, ananât-ı milliyesine düşman olan bütün anasırla mücadele etmek lüzumu öğretilmelidir..."*.

Bu dönemde milli eğitimin, aynı zamanda çağdaş ve laik özellikler taşıması için çalışıldı. Zira gerçekleştirilen inkılâpların özünde 'garplılaşmak' bir başka ifadeyle 'medenileşmek' yani 'asrîleşmek' anlayışı vardır. Bunu sağlamak bir hayat meselesidir ve yapılması şarttır. O dönemde batı medeniyeti en ileri çağdaş tek medeniyettir ve temelinde akılcılık ve gerçekçiliğe dayalı bilimsel düşünce anlayışı vardır. Türk toplumunun çağdaşlaşabilmesi için bu düşüncenin temel alınması dolayısıyla eğitimin dinin tesirinden kurtarılarak laik esaslara göre yeniden düzenlenmesi gerekiyordu ki, bu doğrultuda laikleşme hareketlerine ağırlık verildi. Böylece, milli ve laik bir eğitim politikası ile ümmet toplumundan millet toplumuna geçiş sağlanmaya çalışıldı.

Bunların yanı sıra dönemin milli eğitim politikasının bir özelliği de halkçı, halka doğru olmasıdır. Daha çok ilk ve orta öğretimde belirgin olarak ortaya çıkan bu özellik, eğitimde fırsat eşitliğinin yaratılması, okulların bütün ülke çocuklarına açık ve parasız hale getirilmesi anlayışı ile kendini göstermiştir.

Cumhuriyetin ilk Maarif Vekili olan İsmail Safa (Özler) döneminde eğitim politikasının tespiti için oluşturulan 'Misak-ı Maarif'te eğitim ve öğretimin hedeflerini belirleyen şu ilkelere yer verilmiştir: *İlköğretimi fiilen umumi hale getirmek, herkese okuma yazma öğretmek, vatandaşları milliyetçi, halkçı ve cumhuriyetçi yetiştirmektir. Aynı Misak'ta eğitimin genel hedefi ise, "Türk milletini medeniyet safında en ileriye götürmek ve yeni nesilleri Türk olmak haysiyetinin istilzam ettiği gayeye en kısa zamanda varmayı mümkün kılacak aşk, irade ve kudretle yetiştirmek"* olarak belirlenmiştir.

a) Tevhid-i Tedrisat Kanunu ve Uygulamaları

Cumhuriyetin ilanı sonrasında gerçekleştirilen inkılâplar arasında eğitimdeki gelişmeler önemli bir yere sahiptir. Bu alandaki en önemli adım 3 Mart 1924'de kabul edilen Tevhid-i Tedrisat Kanunu (Öğretimin Birleştirilmesi) ile atıldı. Bu konuda 1923 yılı başında İzmir'de yaptığı bir konuşmasında medreseleri eleştirerek, Arapça öğrenmenin güçlüğünden bahseden Atatürk *"...Milletimizin*

darülrifanları bir olmalıdır. Bütün memleket evladı kadın ve erkek aynı surette oradan çıkmalıdır..." diyerek konuya dikkatleri çekmiştir.

Yine, 1 Mart 1924'te TBMM'de yaptığı bir konuşmasında Atatürk, "*Milletin aray-ı umumiyesinde tespit olunan terbiye ve tedrisatın tevhid-i umdesinin bilâ ifate-i an tatbiki lüzumunu müşahede ediyoruz*" sözleri ile öğretim birliğinin bir an önce sağlanması gerektiğini vurgulamıştır.

Nihayet, 3 Mart 1924'te Saruhan Mebusu Vasıf Bey ve arkadaşları tarafından T.B.M.M.'ne verilen "Tevhid-i Tedrisat Kanunu"na dair verilen kanun teklifi yapılan görüşmeler sonunda kabul edildi. Buna göre ülkedeki bütün okullar Milli Eğitim Bakanlığına bağlandı. Medreseler kapatıldı. Kanuna dayanarak İstanbul Darülfünununa bağlı 'İlahiyat Fakültesi' ile ülkenin değişik bölgelerinde İmam-Hatip okulları açıldı. Köklü değişiklikleri getiren bu kanun ile eğitim merkezleştirilerek devletin kontrol ve denetimine geçti. Farklı programlarla eğitim yaparak ikiliğe yol açan mektep-medrese ayrılığının önüne geçilmeye çalışıldı. Yine, Osmanlı dönemindeki zararlı faaliyetleri ile dikkatleri çeken azınlık ve yabancı okulları, denetim altına alındı. Aynı gün kabul edilen Halifelik ile Şer'îye ve Evkaf Vekaletini kaldıran kanunlarla öğretim birliğini engelleyecek ve laikleşmeyi önleyecek faktörler ortadan kaldırıldı. Daha da önemlisi eğitim programları milli ve laik esaslar çerçevesinde yeniden düzenlendi. Aynı şekilde ders kitapları dönemin politikasına uygun olarak yeniden hazırlandı. Yeni çıkarılan ders kitaplarında eskiye ait bilgiler azaltıldı ve milli eğitim politikası çerçevesinde Cumhuriyet ideolojisini yerleştirecek milli şuur uyandırıcı konulara ağırlık verildi.

Eğitim ve öğretimde sağlanan bu birlik ve laiklikten sonra 1930'lardan itibaren kültürün ve dilin millileşmesi yolunda çalışmalara önem verildi. 1928'de Latin Harflerinin kabulünden sonra hem yeni harfleri öğretmek hem de okur yazar oranını arttırmak gayesiyle 'Millet Mektepleri' açıldı. Atatürk'ün başöğretmenliğinde yürütülen bu çalışmalarla harf inkılabını yaygınlaştırmak için 16-45 yaş arasındaki çok sayıda vatandaşın katıldığı kurslar düzenlendi. Bu kurslarda daha çok okuma yazma, hesap, sağlık ve yurt bilgisi derslerine ağırlık verildiği görülmektedir. Ayrıca açılan 'Halk Okuma Odaları' ile okuma alışkanlığı kazandırılmaya çalışıldı.

1926'dan itibaren ortaöğretimde karma eğitime geçilerek kız ve erkeklerin aynı okuldan aynı programla bir arada okumaları sağlandı.

Kısacası, bu kanun ile inkılapların eğitim yoluyla gerçekleştirilmesi ve bütün topluma yaygınlaştırılması çabası söz konusudur.

b) İlk ve Ortaöğretimdeki Gelişmeler

Cumhuriyetten önce sıbyan okulları ile iptidâî mekteplerinde yapılan ilköğretim istenilen amacı gerçekleştiriyordu. Zira, 1920'lerde okuma yazma bilenlerin oranının % 10 civarında olduğu tahmin edilmektedir. Bu yüzdendir ki, Cumhuriyet Türkiye'sinde yöneticilerin en çok üzerinde durduğu konu ilköğretim alanı olmuştur. Toplumun çağdaşlaşmasının kadın erkek tüm nüfusun eğitilmesi ile sağlanabileceğine inanan Atatürk, Büyük Zaferden hemen sonra 1922'de yaptığı

bir konuşmasında: “Maarif programlarımızın, maarif siyasetimizin temel taşı cehlin izalesidir. Bu izole edilmedikçe yerimizdeyiz. Yerinde duran şey geriye gidiyor demektir” sözleri ile ifade ettiği gibi öncelikle bilgisizliğin ortadan kaldırılması gerekmektedir. Bunun için ilköğretim yaygınlaştırılarak parasız ve zorunlu hale getirilmiştir. İlkokuldaki eğitimin gayesi çocukları milli hayata hazırlamak olarak belirlenmiştir.

Cumhuriyet döneminden önce rüşdiye, idadi ve sultani gibi değişik adlardaki okullarda yapılan ortaöğretim, bu dönemde üçer yıllık ortaokul ve lise olarak iki devreye ayrıldı. Ortaokulların liseye liselerin de yüksek okullara öğrenci hazırlayan kurumlar olarak ele alındığı bu dönemde ortaöğretim, mesleki bilgilerin de verilmesi gereken yerler olarak görüldü. Bu doğrultuda hazırlanan yeni programlarda Cumhuriyet ideolojisinin yanı sıra bazı mesleki bilgilere de yer verildi. Türkçe ve edebiyat gibi derslere ağırlık verilerek, liselere ilk kez “Sosyoloji” dersi konuldu.

Bu dönemde önem verilen bir diğer alan mesleki ve teknik eğitimidir. Bu konuda yabancı uzmanlar davet edilerek onların bilgi ve tecrübelerinden yararlanıldı. Bu uzmanlardan biri 1924’te Ankara’ya davet edilen John Dewey’dir. Dewey görüşlerini hazırladığı bir rapor ile ortaya koyar. Raporunda özetle, eğitim konusunda kararlar alacak kadronun yetiştirilmesi gerektiğini vurgulamıştır. Dewey’i 1925’te Kuhne ve 1927’de Buyse takip eder. Bu kişiler de Türk eğitimi üzerinde incelemeler yaparak mesleki ve teknik eğitime ağırlık verilmesi yolundaki tavsiyelerini birer raporla bildirmişlerdir.

Cumhuriyetin ilk yıllarından itibaren eğitim alanında gösterilen gayretler sonucunda % 10 civarında olan okur-yazar oranı 1935’de % 19’a, 1940’da ise % 22’ye çıkarılabildiği görülmüştür. Bu dönemde erkeklere nazaran kadınların okur yazar oranı oldukça düşüktü. 1935’de erkeklerdeki % 23’lük oran kadınlarda % 8 civarındadır. Bu rakam 1950’lere gelindiğinde erkeklerde % 55’e çıkarken kadınlarda % 25’e ulaşmıştır ki, bu rakam kırsal kesimdeki kadında daha düşüktür.

c) Yükseköğretimdeki Gelişmeler

Batılı anlamda modern bir toplum meydana getirecek kadroları yetiştirmek ve özellikle bilimsel zihniyeti yerleştirmek için yüksek öğretimde düzenlemelere gidildi. Bu amaçla Tanzimat döneminde açıldığını gördüğümüz Darülfünun’da reform yapılmasına karar verildi. Bu konuda dönemin hükümetinin kanaati, Darülfünun’un özellikle son dönemde kendinden bekleneni yerine getiremediği ve gerçekleştirilen inkılâpların gelişimine ayak uyduramadığı şeklindeydi. Atatürk ise bu konudaki görüşünü TBMM’nde yaptığı bir konuşmasında “Üniversite tesisine verdiğimiz ehemmiyeti beyan etmek isterim. Yarım tedbirlerin kısır olduğuna şüphe yoktur. Bütün işlerimizde olduğu gibi maarifte ve kurulan üniversitede de radikal tedbirlerle yürümek kati kararımızdır...” sözleri ile ortaya koymuştur.

Bu amaçla İsviçre’nin Cenevre Üniversitesi pedagoji profesörlerinden Albert Malche Türkiye’ye davet edilerek, kendisinden Darülfünunu Avrupa normlarına göre değerlendiren ayrıntılı bir rapor hazırlaması istendi. 1932 yılı başlarında Türkiye’ye gelen Malche raporunu 1 Haziran 1932’de Türk Hükümetine sundu.

Üç bölümden oluşan raporun birinci bölümü; raporun içeriğini, ikinci bölümü; Darülfünunun varolan yapısının incelenişini, üçüncü bölüm ise yapılması gereken reform önerilerini kapsamaktaydı. Malche Darülfünununla ilgili Raporda, özetle Darülfünunun'un bilimsel yetersizliği ifade edilerek, bu durumun ortadan kaldırılması için araştırmaya ve yabancı dil derslerine ağırlık verilmesi önerilmekteydi. Ancak şunu da belirtmek gerekir ki, Milli Eğitim Bakanlığı, üniversite reformu konusunda sadece Malche'dan değil, Darülfünun Divanı, fakülte meclisleri ve fakülte reislerinden de reform tasarıları istemiştir. Bakan Dr. Reşit Galip, Darülfünun yetkilileri ile yaptığı bir toplantıda, üniversite reformunun inkılap şeklinde olmasındaki zorunluluğu anlatmıştır. Darülfünun divanınca hazırlanan raporda, özellikle bilimsel özerkliğin gerekliliği konusu üzerinde durulmuştur.

Atatürk, Malche'in raporuna sadece bir üniversite meselesi olarak bakmamıştır. O, bu rapordan çıkartılacak derslerle, uygulamayı düşündüğü geniş çaplı kültür değişiminin sadece bir parçasını düzenleyeceğinin farkındadır. Üniversitelerin toplumu çağdaş uygarlık seviyesine çıkarma konusunda öncü bir rol oynayacağını bilincindedir. Sonuçta; Malche'in raporunun yanı sıra fakültelerden gelen raporlar da değerlendirilerek Milli Eğitim Bakanlığınca hazırlanan bir rapor Bakanlar Kuruluna sunulmuş, Bakanlar Kurulu da 15 Mayıs 1933 tarihli toplantısında konuyu Meclise götürmüştür. Darülfünunun ortadan kaldırılarak yerine İstanbul Üniversitesi'nin kuruluşu 31 Mayıs 1933 tarih ve 2252 sayılı kanun ile gerçekleştirilmiştir. Üniversite teşkilatı ile ilgili 2467 sayılı kanun ise 29 Mayıs 1934'te kabul edilerek TBMM'den çıkmıştır.

Bir yandan bu gelişmeler sağlanırken diğer yandan da alınan kararları hayata geçirecek çalışmalar sürdürüldü. 20 Mayıs 1933'te Malche'in başkanlığında Talim ve Terbiye Dairesi üyeleri Avni (Başman) ve Rüştü (Uzel) Beyler, Mühendis Mektebi Müdürü Kerim (Erim) ve Ankara Lisesi Müdürü Osman (Horasanlı) Bey'den oluşan bir "İslahat Komitesi" oluşturuldu. Çalışmalar sonucunda yeni üniversitenin kadrosu oluşturuldu. Buna göre Darülfünunda görev yapan 92 Öğretim üyesi işten çıkartılırken, 59'u görevine devam ettirildi. Bütün bu çalışmalar sürerken Almanya'daki gelişmelerin sonucu da yakından takip edilmiş, 1933'te iktidara gelen Adolf Hitler'in zulmünden canını kurtarmak için yurt dışına kaçan yüzlerce Alman bilim adamından bir kısmı ile yukarda da belirtildiği gibi temas kurularak Türkiye'ye davet edilmiştir. Bu şekilde Türkiye'ye gelen profesörlerin büyük bir kısmı İstanbul Üniversitesi'nin Tıp, Fen, Edebiyat ve İktisat fakültelerinde çalışmıştır. Bunun yanında Ankara'da Hukuk Fakültesi, Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi, Siyasal Bilgiler Fakültesi ile Ankara Devlet Konservatuvarı, Hıfzısıhha Enstitüsü, Yüksek Ziraat Enstitüsü, Numune Hastanesi gibi kurumlarda da az sayıda bilim adamı görev yapmıştır.

Bu şekilde Batı örneğinde bir bilim yuvası olarak düşünülen üniversite, Edebiyat, Fen, Tıp ve Hukuk Fakülteleri olarak yeniden teşkilatlandırıldı. Tevhid-i Tedrisat Kanunu gereği açılan "İlahiyat Fakültesi" İslam Tetkikleri Enstitüsü olarak düzenlendi. Ayrıca Türk İnkılabı Enstitüsü, Kimya Enstitüsü ve Morfoloji Enstitüsü gibi araştırma kurumları açıldı. Yeni Türkiye Devleti'nin akla ve bilime verdiği değer ölçüsünde kalkınabileceğine inanan Atatürk, bilim adamlarına büyük önem vermiştir. Cumhuriyetin onuncu yılında gerçekleştirilen bu düzenlemelerin yanı sıra Ankara'da 1925'de açılan Hukuk Mektebi 1934'de

Hukuk Fakültesi haline getirildi. Daha önce açılan Ankara Yüksek Ziraat Mektebi 1933'te Yüksek Ziraat Enstitüsü olarak düzenlendi. 1930'lardan sonra takip edilen milli kültür politikası gereğince Türk dilinin ve tarihinin bilimsel metotlarla araştırılması için Ankara'da Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi kuruldu (1936). Aynı yıl eski Mülkiye Mektebi, Siyasal Bilgiler Okulu olarak Ankara'da yeniden düzenlendi. Ankara Üniversitesi'ni (1946) meydana getiren bu okullarla Türkiye'de yüksek öğrenimin geliştirilmesi sağlandı.

d) Azınlık ve Yabancı Okulları

Cumhuriyetin Osmanlı'dan devraldığı okullar arasında azınlık ve yabancı okulları önemli bir yere sahiptir. Bu kurumlar değişik etnik köken ve dini inanca sahip unsurların bir arada yaşadığı Osmanlı topraklarında açılan ve serbestçe faaliyetlerini sürdüren bir konumdaydılar. Zira, Osmanlı topraklarında yaşayan çeşitli dini ve etnik topluluklara kendi dil, din ve kültürlerinde eğitim yapmalarına fırsat tanıyan bir sistem vardı. Dolayısıyla her tebaa kendi eğitim kurumunu kendi değerleri doğrultusunda açabiliyordu. Böyle bir ortamda azınlıklara tanınan bu serbestiyet ve haklardan yabancı devletler de yararlandılar. Ayrıca yabancılara verilen kapitülasyonlar ve bu ülkelerin misyonerlik gayeleri 19. Yüzyıla gelindiğinde Osmanlı topraklarında açılan yabancı okulların sayılarını gittikçe arttırmalarına yol açtı. Başlangıçta Hıristiyan çocukları ile yabancılara eğitimi için misyonerler tarafından açılan Katolik ve Protestan okulları, zamanla ait oldukları ülkelerin özellikle Osmanlı'nın gerilemesine paralel olarak bölgedeki emperyalist emellerini gerçekleştirmede araç olarak kullanıldılar. Böylece hem kendi dil, din ve kültürlerinde nesiller yetiştiriyor hem de ülkedeki azınlıkları kışkırtarak Osmanlı'yı içten parçalamakta bu eğitim ve öğretim kurumlarını kullanıyorlardı. Bütün bu gelişmelerin farkında olan M.Kemal Atatürk ve dönemin ileri gelenleri azınlık ve yabancı okullarının zararlı faaliyetlerine engel olmak amacıyla onları denetim altına almak için çalıştılar. Bu okulların Türkiye'deki varlıkları 24 Temmuz 1923'te imzalanan Lozan Antlaşması ile sağlandı. Dini propaganda yapmalarını ve devletin kanunlarına uymaları şartlarıyla Rum, Ermeni ve Yahudilere ait azınlık okulları antlaşmanın 40. ve 41.maddeleri gereğince, yabancı okulları ise Lozan'a ekli mektuplarla Türkiye'deki faaliyetlerini sürdürebileceklerdi.

3 Mart 1924 tarihli Tevhid-i Tedrisat Kanunu gereğince kabul edilen milli ve laik eğitim anlayışı söz konusu azınlık ve yabancı okulları üzerinde de uygulandı. Pek çoğu dini amaçlarla misyonerler tarafından açılan yabancı okulların dini propaganda yapmalarına engel olmak için çalışmalarda bulunuldu. Binaları, kitap ve programları ile yönetici ve öğretmenleri devletin denetimi altına alındı. Bu maksatla uymaları istenen kuralları içeren genelgeler yayınlandı. Buna göre;

-Yabancı okullarda mabetler dışındaki mekanlarda bulunan dini semboller kaldırılacaktır.

-Müslümanların ve Hıristiyanların başka mezhebinden olan öğrencilerin bu okullardaki dini ayinlere katılmaları yasaktır.

-Milli kültürü korumak için Türkçe, Türk tarih ve coğrafyası ile yurt bilgisi derslerinin Türkçe olarak Türk öğretmenler tarafından okutulması zorunluluğu getirildi.

-Bu okullarda yabancı müdür yanında MEB tarafından atanan bir Türk Müdür Yardımcısı bulundurulacaktı.

-Türk çocuklarının -küçük yaşlardan itibaren yabancı kültürlerin tesirlerinden koruyabilmek için- 1931'de çıkarılan bir kanunla yabancı ilkokullara gitmeleri yasaklandı.

Bu doğrultuda yapılan sıkı denetim ve kontrollerde kurallara uymayan okullar kapatıldı. Söz konusu uygulamalara karşı çıkan ülkeler uyarılarak, konunun bir iç mesele olduğu ve laik Türkiye Cumhuriyeti'nde dini okulların bu yöndeki eğitim faaliyetlerine izin verilmeyeceği ifade edildi.

Her şeye rağmen Türkiye'de kalmayı ve misyonunu devam ettirmeyi isteyen bazı okullar aldıkları kararlarla taktiklerini değiştirerek 'isimsiz Hıristiyanlık' adı altında çalışmalarını sürdürmeye devam ettiler.

Yine de Cumhuriyet döneminde getirilen uygulamalarla ilk yıllara nazaran bu okulların sayısında büyük bir düşüş meydana gelmiş ve açıktan zararlı faaliyetlerde bulunmalarının önüne geçilmiştir. Büyük bir kararlılıkla yürütülen milli ve laik eğitim politikası sonucunda sayıları binlerle ve yüzlerle ifade edilebilen bu okullar, sadece İstanbul, İzmir ve Mersin gibi kıyı şehirlerinde olmak üzere onlar seviyesine düşürülebilmiştir.

Bu konuda sonuç olarak şu değerlendirmede bulunabiliriz. Türkiye Devleti'nin eğitim politikası her şeyden önce milli idi. Akla ve bilime dayalı laik ve çağdaş özellikler taşımaktaydı. Öncelikli mesele cehaletin ortadan kaldırılmasıydı. Bu amaçla parasız eğitim esas alındı ve ilköğretim bütün ülke çocuklarına zorunlu kılındı. Tevhid-i Tedrisat'la eğitim merkezileştirilerek bu alandaki çalışmalar MEB'nin sorumluluğuna verildi. Böylece ilk kez milli eğitim politikası bir devlet politikası haline getirildi. Yeni devletin kısa sürede gelişip kalkınmasını sağlayacak kadrolar yetişmesi için mesleki ve teknik eğitime ağırlık verilerek öğretimin her kademesinde pratik hayatta işe yarar bilgilerin verilmesi esas alındı.

Eğitim politikalarının, kültür İnkılâbıyla birlikte değerlendirilmesi daha açık bir fikir edinmemize yardımcı olacaktır. Bu yıllardaki okullaşma oranının yüksekliği büyük bir ileri görüşlülükle bu konuya eğilimliğini göstermektedir. 1923-1932 yılları arasındaki bütün ekonomik zorluklara rağmen büyüklü küçüklü 2650 yeni okul binası yaptırılmıştır.

Kısacası, öğretmenlerden genç neslin "Fikri hür, vicdanı hür, irfanı hür" nesiller olarak yetiştirilmesi istenen bu dönemde bir taraftan çok düşük olan okur-yazar oranı arttırılmaya çalışılırken diğer taraftan Türk toplumunu muasır medeniyetler seviyesine çıkaracak, cumhuriyet ilkelerine bağlı, diline, tarihine ve kültürüne saygılı, bilimsel zihniyeti benimsemiş milli şuura sahip gençlerin yetiştirilmesi için gayret sarf edilmiştir.

Bu Bölümle İlgili Okuma Kitapları ve Makaleler:

- Yahya Akyüz, “*Atatürk ve 1921 Eğitim Kongresi*”, **Cumhuriyet Döneminde Eğitim**, İstanbul 1983
- Mustafa Ergun, **Atatürk Devri Türk Eğitimi**, Ankara 1982, s. 17-18.
- Enver Behnan Şapolyo, “*Atatürk ve Maarif Misakı*”, **Türk Kültürü**, sayı:40(1966)
- Tarih IV:Türkiye Cumhuriyeti**, İstanbul 1931
- İhsan Sungu, “*Tevhid-i Tedrisat*”, **Bellekten**, sayı:7-8 (1938)
- Seçil Akgün, “*Tevhid-i Tedrisat*“, **Cumhuriyet Döneminde Eğitim**, İstanbul 1983
- Bülent Daver, **Türkiye Cumhuriyeti’nde Layiklik**, Ankara 1955
- İlhan Başgöz-Howard Wilson, **Türkiye Cumhuriyeti’nde Eğitim ve Atatürk**, Ankara 1968
- Gotthard Jaeschke, **Yeni Türkiye’de İslamlik**, Trc. Hayrullah Örs, Ankara 1972
- İlhan Tekeli, “*Osmanlı İmparatorluğu’ndan Günümüze Eğitim Kurumlarının Gelişimi*”, **Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi (CDTA)**, Cilt:3
- Hikmet Özdemir, **Türkiye Cumhuriyeti**, İstanbul 1995
- Hasan Ali Yücel, **Türkiye’de Ortaöğretim**, İstanbul 1938
- John Dewey, **Türk Maarifi Hakkında Bir Rapor**, İstanbul 1939.
- Kuhne, **Mesleki Terbiyenin İnkışafına Dair Rapor**, İstanbul 1939
- Buyse, **Teknik Öğretim Hakkında Rapor**, İstanbul 1939.
- Cemil Bilsel, **İstanbul Üniversitesi Tarihi**, İstanbul 1943
- E. Hirş, **Dünya Üniversiteleri ve Türkiye’de Üniversitelerin Gelişmesi**, İstanbul 1950
- Fritz Neumark, **Boğaziçine Sığınanlar**, çev: Şefik Alp Bahadır, İstanbul 1982
- Horst Widmann, **Atatürk Üniversite Reformu**, çev: Aykut Kazancıgil-Serpil Bozkurt, İstanbul 1981
- Necdet Sakaoğlu, **Türk Eğitim Tarihi**, Ankara, 1989
- İsmail Hakkı Uzunçarşılı, **Osmanlı Devletinin İlimiye Teşkilatı**, Ankara, 1988
- Cahid Baltacı, **XV-XVI. Asırlarda Osmanlı Medreseleri**, İstanbul, 1976
- Adnan Adivar, **Osmanlı Türklerinde İlim**, İstanbul 1991
- Hasan Ali Koçer, **Türkiye’de Modern Eğitimin Doğuşu ve Gelişimi**, İstanbul, 1991
- Ernst Hirş, **Dünya Üniversiteleri ve Türkiye’de Üniversitelerin Gelişmesi**, cilt:1, İstanbul, 1950
- Necdet Öklem, **Atatürk Döneminde Darülfünun Reformu**, İzmir, 1973
- Utkan Kocatürk, **Atatürk’ün Üniversite Reformu ile İlgili Notları**, **Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi**, Cilt:1, Sayı:1, s. 3-96.
- Mustafa Ergün, **Atatürk Devri Türk eğitimi**, Ankara, 1982
- Seçil Akgün, “*Amerikalı Misyonerlerin Ermeni Meselesindeki Rolü*”, **Atatürk Yolu**, Mayıs 1988, yıl: 1, sayı:1, s.1-12
- Uygur Kocabaşoğlu, “*Doğu Sorunu Çerçevesinde Amerikan Misyoner Faaliyetleri*”, **Tarihi Gelişmeler İçinde Türkiye’nin Sorunları Sempozyumu**, Ankara 1992, s. 65-73.
- Ayten Sezer, **Atatürk Döneminde Yabancı Okullar (1923-1938)**, Ankara 1999
- Roger R. Trask, “*(Unnamed Christianity) in Turkey (during the Atatürk Era)*”, **The Muslim World**, vol: 55, No:1-2, January, April 1965, 1 pt: 66-76 y, 2. pt. 101-111 y.